

Lidia Białoń

W stronę innowacji społecznych

Zarządzanie. Teoria i Praktyka nr 4 (14), 3-10

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W stronę innowacji społecznych / Towards social innovations

Adres do korespondencji:

e-mail: lbialon@gazeta.pl

ABSTRACT

The fact that all innovations have social ramifications sets the starting point for our investigations. We assume that innovations are all dedicated primarily to one goal: to improve the quality people's lives. This issue will be discussed on the basis of the test results of students WSM in Warsaw. In this article the following three concepts are distinguished: universal innovations; economic innovations; finally, social innovations. We focus on the latter and define them as changes within the social structure, implemented in order to improve standards and quality of living as well as to set

up new forms of interpersonal relations. Social innovations are dedicated to democratization of social life, improvement of social capital, thereby defending societies against the perils of disintegration. The idea of social innovations is elaborated and a classification thereof is provided in the article. We suppose that the need for social innovations will increase in the years to come.

KEY WORDS: UNIVERSAL INNOVATIONS; ECONOMIC INNOVATIONS; SOCIAL INNOVATIONS; SOCIAL IMPACT OF THE IMPLEMENTATION OF UNIVERSAL AND SOCIAL INNOVATIONS

1. WSTĘP

Problematyce innowacji poświęcone jest wiele publikacji, które są wynikiem zarówno analiz i studiów teoretycznych jak i badań empirycznych. Coraz częściej też mówi się o innowacjach społecznych. Autorka prowadzi rozważania nad ich wpływem na zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy, a szerzej, na rozwój cywilizacyjny. Związki pomiędzy innowacjami społecznymi a rozwojem cywilizacyjnym są obustronne, tj. z jednej strony rozwój cywilizacyjny wpływa na powstawanie i wdrażanie innowacji społecznych, z drugiej strony innowacje społeczne wpływają na rozwój cywilizacyjny. Brak jednak jednoznacznej definicji innowacji społecznych, ich klasyfikacji, pozytywnych i negatywnych skutków, czynników powodujących rozwój innowacji społecznych oraz barier ich rozwoju. Problematyka innowacji społecznych znajduje się w początkowej fazie

badań. Artykuł niniejszy należy traktować, jako głos w dyskusji nad skomplikowaną problematyką innowacji społecznych. Artykuł ma cztery zadania:

- zwrócić uwagę na rozszerzający się zakres obszaru powstawania i oddziaływania innowacji oraz zaproponować wprowadzenie terminów: „innowacje uniwersalne”, „innowacje gospodarcze”;
- zaproponować ujęcie innowacji społecznych, jako elementu składającego się na „innowacje uniwersalne” obok „innowacji gospodarczych”;
- przedstawić wyniki badań na temat społecznych skutków innowacji gospodarczych;
- zdefiniować innowacje społeczne i omówić ich specyfikę.

2. INNOWACJE UNIWERSALNE A INNOWACJE SPOŁECZNE

Wprowadzenie pojęcia innowacji uniwersalnych jest moją koncepcją rozumienia innowacji, które obecnie obejmują coraz szersze obszary gospodarki i społeczeństwa.

Innowacje uniwersalne, w moim rozumieniu to ogół innowacji powstałych w efekcie procesu innowacyjnego, niezależnie od ich rodzajów, celów i skutków, a przede wszystkim, niezależnie od płaszczyzny powstawania – całościowo pojęta technika i gospodarka czy społeczeństwo. Twierdzę, że w zakresie tego pojęcia, znajdują się wszystkie rodzaje innowacji:

- a) szeroko pojęte „innowacje gospodarcze”, do których zaliczam innowacje w zakresie produkcji, dystrybucji i gospodarowania dobrami materialnymi i usługami, innowacje ekologiczne, szeroko pojęte medyczne (w tym z zakresu farmacji), organizacji życia społecznego (w tym administracyjne).
- b) innowacje społeczne, którym poświęcony jest niniejszy artykuł (ich zdefiniowanie i omówienie).

Wdrożone innowacje w szerokim znaczeniu – gospodarcze, w tym ekologiczne, medyczne i administracyjne, niewątpliwie są istotnym uwarunkowaniem rozwoju społeczno-gospodarczego. Zagadnieniu innowacji, zwanych tu gospodarczymi, poświęcono wiele badań empirycznych, powstała ogromna literatura. Dyskusja na temat ich istoty trwa od około 70 lat, tj. od czasu uznania przez J.A. Schumpetera, który traktował, jako endogeniczny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego. Mimo, że początkowo, w definicjach innowacji w niewielkim stopniu eksponowane były korzyści społeczne, a innowacje postrzegane były głównie, jako zmiany techniczne, wpływające na dynamikę rozwoju gospodarczego, pojęcie innowacji, wzbogacało się o aspekt społeczny. O wpływie każdej innowacji na społeczeństwo wspomina np. F.P. Drucker.

Za definicję innowacji gospodarczych można uznać definicję w podręczniku Oslo Manual: „innowacja jest to wdrożenie nowego lub istotnie ulepszanego produktu (wyrobu lub usługi), nowego lub istotnie ulepszanego procesu, nowej metody marketingu lub nowej metody organizacji w zakresie praktyk biznesowych, organizacji miejsca pracy bądź relacji ze środowiskiem zewnętrznym” (Oslo Manual 2005, OECD/Eurostat). W podręczniku tym zawarta jest także powszechnie przyjęta klasyfikacja innowacji na: produktowe, procesowe, organizacyjne i marketingowe. Klasyfikacja ta odnosi się

głównie do przedsiębiorstw sektora przemysłu. Biorąc pod uwagę dalsze rozważania na temat związków innowacji gospodarczych i społecznych, warto zacytować definicję S. Marciniaka, w której zwraca on uwagę na fakt, iż innowacje mogą powodować zmiany również i w systemie społecznym: „Innowacje to zmiany w systemie społecznym i strukturze gospodarczej, technice oraz przyrodzie a więc wszelkie rozwiązania problemów, które zmieniają dotychczasowy stan rzeczy, wprowadzają nowości i mają twórczy charakter” (S. Marciniak, 2000 s.11 – 18).

Na bazie analiz prezentowanych w literaturze definicji i przemyśleń, zaproponowałam własną definicję innowacji, którą można uznać za definicję innowacji uniwersalnych, w następującym brzmieniu: „Innowacja to wprowadzanie zmian do układów gospodarczych i społecznych, których efektem jest wzrost użyteczności produktów, usług, procesów technologicznych oraz systemów zarządzania, poprawę racjonalności gospodarowania, ochrona i poprawa środowiska przyrodniczego, lepsza komunikacja międzyludzka oraz ostateczna poprawa jakości życia prywatnego” (Białoń, 2010, s. 19). Definicja ta wyróżnia się tym od przytoczonych, iż określa cele wdrożenia innowacji, których końcowym efektem jest poprawa warunków bytowania ludzi. Cele te wyraźnie odnoszą się do człowieka, a w dalszej konsekwencji do społeczeństwa

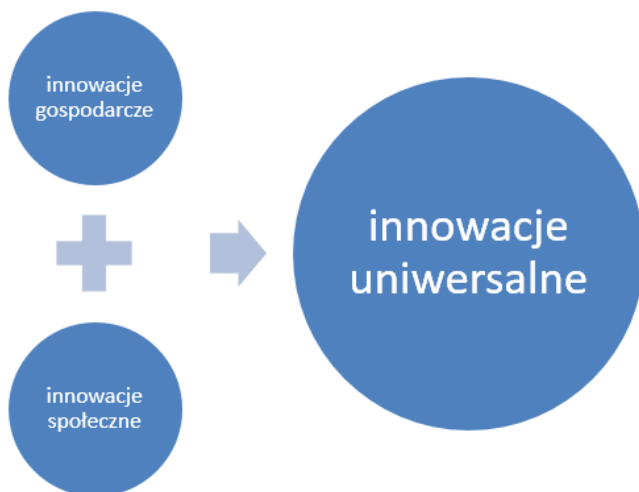
Wszystkie, wymienione definicje są dość ogólne i pojemne, wykraczają poza ramy przedsiębiorstw, dotyczą wszystkich płaszczyzn funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki. Na ich podstawie można ustalić, że wspólnymi cechami każdej innowacji są:

1. zmiany wnoszone do układów gospodarczych i społecznych, a co oznacza, że aby zmiana stała się innowacją, musi zaistnieć fakt jej wdrożenia; zatem innowacją nie są pomysły a nawet opatentowane wynalazki;
2. zmiana musi spowodować powstanie efektów pozytywnych, tj. przyczynić się do wzrostu racjonalności gospodarowania w odniesieniu do całego społeczeństwa i do każdego podmiotu, w którym nastąpiło wdrożenie;
3. zmiana powoduje wzrost użyteczności produktów, usług, procesów technologicznych i systemów zarządzania;
4. zmiana umożliwia poprawę komunikacji międzyludzkiej;
5. zmiana prowadzi do poprawy i ochrony środowiska przyrodniczego;

- zmiany mają twórczy charakter;
- w wyniku wdrożenia zmian następuje unowocześnienie istniejącego stanu rzeczy;
- efekty wdrożenia zmian prowadzą do poprawy jakości życia zawodowego i prywatnego członków społeczeństwa.

Układ innowacji gospodarczych i społecznych, w stosunku do innowacji w ogóle, czyli uniwersalnych przedstawia wykres:

Wykres nr 1. Innowacje gospodarcze, społeczne i uniwersalne

Źródło: Opracowanie własne.

Wprowadzenie pojęcia innowacji uniwersalnych umożliwia precyzyjne rozważania o szeroko pojętym zjawisku innowacyjności. Można gruntowniej określić, czego to zjawisko dotyczy, w jakiej dziedzinie innowacji występuje, a w jakiej nie występuje. Można też stawiać tezy i zadawać pytania, – jaki rodzaj innowacyjności powoduje innowacyjność danego społeczeństwa a także dogłębniej – czy innowacyjność w dziedzinie innowacji społecznych wpływa na powstawanie innowacji gospodarczych i odwrotnie, – jaki wpływ na innowacyjność w sferze społecznej ma innowacyjność w sferze wytwórczej? Z pewnością innowacje uniwersalne łącznie tworzą zmianę społeczną

3. INNOWACJE UNIwersALNE W ASPEKTCIE SKUTKÓW SpołeczNYCH – WYNIKI BADAŃ STUDENTÓW WSM W WARSZAWIE

Wiele uwagi w dyskusjach o innowacjach poświęcono ich skutkom. Mając na uwadze szeroką interpretację innowacji, przeprowadziłam badania wśród studentów WSM w Warszawie. Założyłam dwa cele tych badań. Po pierwsze interesowało mnie jak studenci postrzegają skutki innowacji, a po drugie poznanie ich wiedzy,

sposobów myślenia i formułowania wniosków. Badania potrzebne były, i są nadal potrzebne, do budowania i doskonalenia programów nauczania.

Zadaniem studentów było wytypowanie jednej, konkretnej innowacji i na jej podstawie określenie skutków technologicznych, ekonomicznych, ekologicznych oraz społecznych, w odniesieniu do indywidualnej osoby, firmy, regionu oraz kraju. Chodziło o to, aby studenci zrozumieli, że innowacje nie tylko powodują skutki pozytywne, ale również negatywne, które mogą być podstawą do uruchamiania nowych przedsięwzięć innowacyjnych oraz, że te skutki powstają na różnych poziomach życia społeczno-gospodarczego. Rzecz jasna, że jeżeli mówimy o skutkach wdrożonych innowacji to skutki pozytywne powinny przeważać nad negatywnymi, gdyż gdyby było odwrotnie, nie można byłoby mówić o innowacji w ogóle.

W badaniu wzięło udział 90 studentów. Wytypowali oni różne innowacje jednak najwięcej pochodziło z obszaru elektroniki, a w tym – Internet, telefony komórkowe, rozliczenia z bankiem. Pozytywnymi skutkami społecznymi innowacji z zakresu elektroniki w ich ocenie był przyrost wiedzy, możliwość nauki języków obcych, możliwość zawierania nowych znajomości (portale społecznościowe), likwidacja barier, odległości. Wiele pomysłów pochodziło z obszaru pokonywania przestrzeni, w tym samolot, ale także rower. Najczęściej wymieniany był jednak samochód – zwłaszcza hybrydowy. Badani podkreślają tu, że oprócz wygody, poczucia niezależności, co zapewniła już dawno przełomowa innowacja, jaką był samochód, samochody hybrydowe są łaskawsze dla środowiska. Skutkiem społecznym, pozytywnym w odniesieniu do samolotów, jest możliwość poznawania w krótkim czasie świata. Kolejnym obszarem występowania innowacji, omawianych przez studentów, była medycyna. Niewątpliwie, jako społeczny skutek innowacji z zakresu medycyny, można na podstawie uzyskanych wypowiedzi uznać – przedłużenie życia ludzi w wymiarze indywidualnym i zbiorowym. Niestety nie wymieniano tu innowacji organizacyjnych służby zdrowia, z ich ewentualnie pozytywnymi skutkami. Studenci wymienili też energetykę, jako płaszczyznę działań innowacyjnych, a w jej ramach, podali elektrownie wiatrowe, jądrowe i wodne. Do skutków społecznych zaliczyli tu powstanie nowych zawodów, miejsc pracy, co zmniejsza bezrobocie. Widzą jednak tu więcej skutków negatywnych. Np. stres ludzi mieszkających niedaleko elektrowni jądrowych. Powoduje to przymusową lokalną emigrację i może nawet dochodzić do buntów społecznych. Wypowiedzi studentów dotyczyły bardzo zróżnicowanych

innowacji zarówno, pod względem czasu ich powstania, jak i zakresu ogólności. Np. Jeden ze studentów wskazał na skutki społeczne rewolucji przemysłowej. Wspomniał o powstałych w związku z omawianym zjawiskiem nowych norm życia społecznego, np. powstanie organizacji broniących interesów różnych grup społecznych, z których potęgą polityczną, okazały się związki zawodowe. Wskazywał na związane z nią dalsze innowacje w zakresie organizacji pracy.

Opinie studentów dowodzą, iż rozumieją oni, że na każdą innowację należy patrzeć z punktu widzenia zarówno pozytywnych, jak i negatywnych skutków oraz, że każda innowacja powoduje skutki społeczne, które ujawniają się w różnym czasie i z różną intensywnością. Uogólniając – każda z innowacji ma w konsekwencji wymiar społeczny, chociaż jako społeczna, nie była planowana.

4. DEFINICJA INNOWACJI SPOŁECZNYCH

W literaturze polskiej jednym z pierwszych autorów, którzy sprecyzowali pojęcie innowacji społecznych jest B. Ileczo (B. Ileczo 1973, s. 497). Dokonał on klasyfikacji innowacji wg kryterium materii poddawanej zmianom. Zmiany te odnoszą się do:

- różnych aspektów życia ludzi, są to wg niego innowacje antropocentryczne;
- do relacji międzyludzkich, wg niego innowacje społeczne,
- do różnych obszarów przyrody, są to innowacje biologiczne,
- techniki – techniczne.

B. Ileczo uważa, że innowacje społeczne to te, które odnoszą się do relacji międzyludzkich oraz te, które poprawiają różne aspekty życia ludzi. Od czasu sformułowania przez Ileczkę przytoczonej klasyfikacji minęło ponad 40 lat. Jednak warto pamiętać, że szerokie spojrzenie autora na zakres innowacji nie straciło na aktualności.

Wiele uwagi innowacjom społecznym poświęciły E. Jędrych (Jędrych 2013, s. 92) i J. Wyrwa (Wyrwa 2014, s. 41 – 71). W pracach tych znajdujemy definicje innowacji społecznych, głównie autorów zagranicznych. Istotę innowacji społecznych na podstawie tych definicji scharakteryzować można następująco:

- nowe idee – nowy sposób zorganizowania działań i interpersonalnych relacji;
- trwałe zmiany;

- innowacje społeczne to innowacje w zdolności ludzkie do organizowania i finansowania przedsięwzięć społecznych i gospodarczych;
- nowe rozwiązania problemów społecznych;
- idee rodzące się w intencji dobra społeczeństwa;
- powstanie, rozwój i wdrożenie nowych pomysłów produktów i usług;
- nowe, bądź ulepszone działania i rozwiązywanie problemów społecznych;
- nowe formy stosunków społecznych w tym innowacji instytucjonalnych i organizacyjnych, nowe formy produkcji i konsumpcji oraz nowe relacje pomiędzy rozwojem społecznym a gospodarczym;
- wykorzystanie bodźców społecznych, środowiskowych, kreowanie nowych sposobów pracy, nowych produktów i usług;
- nowe przepisy nakierowane na cele społeczne;
- nowe rozwiązania, które są bardziej efektywne, wydajne i stabilne niż istniejące rozwiązania, tworzą wartości społeczne, odnoszą się do różnych sektorów; mogą być nimi produkty, procesy i technologie.

W przedstawionych sformułowaniach ujęte są różne płaszczyzny dokonywanych zmian, głównie są to płaszczyzny techniczne i organizacyjne. Nie jest wyraźnie wyodrębnione społeczeństwo, jako płaszczyzna, na której te zmiany mają się dokonać. Takie ujęcie nie pozwala na wyraźne odróżnienie innowacji społecznych od innych, np. innowacji gospodarczych, aczkolwiek jak pokazują fakty i co należy przyznać, wprowadzone, nowe rozwiązania techniczne implikują powstanie nowych zjawisk społecznych. (np. społeczność powstała na bazie portali społecznościowych).

Inną, wartą zaprezentowania, gdyż zawiera ona wyraźne wskazanie na efekty społeczne, jest definicja sformułowana przez Olejniczak-Mertę: „Innowacje społeczne to nowe działanie społeczne, mające na celu poprawę jakości życia narodów, całych społeczeństw. Owa wartość może wynikać z wypracowania unikalnych rozwiązań, ale także z faktu wdrożenia już znanego rozwiązania występującego w kontekście społecznym. Za innowację społeczną uznaje się także popularyzowanie i upowszechnianie zmian organizacyjnych” (Olejniczak-Merta, 2013).

Definicja innowacji społecznych (jak każdej innej) powinna zawierać istotę definiowanego zjawiska, cel oraz skutki wdrożenia. Zakładamy, iż analogicznie do innowacji gospodarczych, celem innowacji społecznych jest poprawa poziomu, a zwłaszcza jakości życia ludzi.

Zatem punktem wyjścia do sformułowania definicji innowacji społecznych jest uściślenie, co oznacza jakość i poziom życia. Tak więc, jakość życia dotyczy przede wszystkim zaspokojenia potrzeb, które można uznać, jako potrzeby wyższego rzędu, do których można zaliczyć – poczucie bezpieczeństwa osobistego i społecznego, wolności, równości w sensie jednakowych szans życiowych, uczestnictwa w życiu kulturalnym, edukacji, relacji międzyludzkich, itp. Poziom życia to głównie warunki mieszkaniowe, poziom wynagrodzenia. Następną kwestią, kluczową dla ustalenia, czym są innowacje społeczne, jest konstatacja – innowacje społeczne powstają głównie w wyniku planowanych działań różnorodnych instytucji. Zwykle przedmiotem funkcjonowania tych instytucji jest polityka społeczna, marketing społeczny, a narzędziem ich wprowadzania może być między innymi reklama społeczna poprzez kampanie społeczne.

Sumując, można zaproponować definicję innowacji społecznych: „Innowacje społeczne, są to wdrożone projekty, których celem jest powstanie zmiany społecznej, w konsekwencji, czego następuje wzrost dobrostanu społeczeństwa (poziomu i jakości życia) oraz tworzenie nowych form relacji międzyludzkich, prowadzących do: zapobiegania dezintegracji społecznej, wzrostu demokratyzacji życia oraz wzmocnienie kapitału społecznego”. Innowacje społeczne, są na ogół wynikiem działań instytucji polityki społecznej. W przytoczonych sformułowaniach innowacji społecznych, można zauważyć podobieństwo ich do innowacji uniwersalnych. Potwierdza to tezę, że innowacje społeczne są podzbiorem innowacji uniwersalnych.

5. ISTOTA, KLASYFIKACJA I EFEKTY INNOWACJI SPOŁECZNYCH

Istotą innowacji społecznych jest wobec tego, zmiana społeczna. Stanowi ona bogatą w rozważania dziedzinę socjologii. Dokonując szerokiego uogólnienia dociekań P. Sztompki, można powiedzieć, że zmiana jest efektem zamierzonej lub niezamierzonej aktywności ludzi (Sztompka 2006), a innowacja społeczna, może więc powstać w wyniku, zarówno planowania zmiany, przez jakiegokolwiek jednostki organizacyjne kierujące całym społeczeństwem, bądź jego określoną częścią, jak i być odpowiedzią na zmianę, która powstała w społeczeństwie jakby samoistnie. W tym drugim przypadku, rolę wspomnianych wyżej instytucji zarządzających społeczeństwem, byłoby, jakże nieraz trudne, po prostu jej zauważenie i uwzględnienie. Zmiany mogą dotyczyć bardzo wielu sfer życia ludzi i społeczeństwa. Norm postępowania dotychczas obowiązujących, systemu warto-

ści. Można też mówić o zmianie całych struktur społecznych.

Pozytywnie ujmując zagadnienie, co zostało ujęte w zaproponowanej definicji, zmiana społeczna, sprowadza się do rozwiązywania problemów społecznych poprzez wdrożenie przedsięwzięcia, którego celem jest ukształtowanie się nowych struktur społecznych i gospodarczych wpływających na poprawę jakości i poziomu życia społeczeństwa. Należy podkreślić, iż tylko ten pozytywny wydzźwięk innowacji społecznych należy brać pod uwagę projektując je i wprowadzając.

Na negatywne skutki zmian społecznych zwraca się jednak również uwagę. P. Sztompka i A. Giddens wymieniają symptomy traumy, jakie zmiany społeczne mogą powodować:

- syndrom braku zaufania do instytucji publicznych lub obywateli, np. opinie o politykach;
- apatia, pasywność, poczucie bezsilności, np. absencja wyborcza;
- orientacja na dzień dzisiejszy;
- nostalgia; idealizowanie dziejów swojej zbiorowości;
- niepokój, obawy, lęki, podatność na plotki
- „panika moralna”, masowe dyskusje, spory, mobilizacja ruchów społecznych. (Sztompka, Giddens https, 2015). Świadomość ewentualności ich zaistnienia jest ważna dla twórców innowacji społecznych.

Wymienia się także czynniki minimalizujące, a nawet likwidujące tę traumę. Mogą, a nawet powinny być one, przedmiotem zainteresowania twórców innowacji społecznych. Są to:

- cechy jednostek – np. dominujący w danej społeczności typ osobowości, twórczość, innowacyjność;
- właściwości struktur społecznych – np. otwartość, heterogeniczność, tolerancja wobec różnorodności i oryginalności, dawanie pola swobody;
- stosunek do tradycji i przeszłości – czerpanie do dalszego rozwoju;
- wizja oczekiwanej przyszłości – optymizm i nadzieja, myślenie perspektywiczne i strategiczne, planowanie, antycypowanie (Sztompka, Giddens https, 2015).

Innowacje społeczne, ujęte, jako inspirujące pozytywne zmiany, można sklasyfikować wg trzech kryteriów:

1. zasięgu występowania;
2. beneficjentów korzystających ze skutków wdrożenia tych innowacji;

3. dziedziny, sfery aktywności człowieka.

Według zasięgu występowania innowacje społeczne można sklasyfikować na poziomie makro, mezo i mikro. Innowacje makro i mezo, wdrażane są, jak już wspomniano, przez władze różnych szczebli zarządzania, drogą ustaw czy rozporządzeń. Dotyczą one przede wszystkim niekorzystnych zjawisk społecznych jak bezrobocie, wykluczenie społeczne, ale nie tylko. Zależy to od rodzaju ostatecznego beneficjenta, o czym będzie mowa niżej. Bez względu jednak na zasięg występowania czy adresata, innowacje społeczne mają charakter lokalny. Powstają na bazie kultury i systemu wartości społecznych danego kraju, regionu czy nawet miasta lub jakiegokolwiek zbiorowości społecznej. Dlatego rola twórców innowacji społecznych jest bardzo trudna i wymagająca umiejętności wręcz dyplomatycznych. Poziom mikro związany jest z przedsiębiorstwami i instytucjami administracyjnymi, bądź non profit. Zastanović się należy jak postrzegać i interpretować innowacje społeczne na tym poziomie, czemu można poświęcić odrębne opracowanie.

Beneficjentów innowacji społecznych można podzielić na:

- potrzebujących wsparcia, pomocy materialnej lub innej. Są to ludzie mający pod opieką chore dzieci czy rodziców i inne problemy;
- potrzebujących udoskonalenia sfery społecznej, w której funkcjonują, np. polepszenia atmosfery pracy czy kultury organizacyjnej.

Do innowacji wyróżnionych ze względu na dziedzinę aktywności ludzi, zaliczyć można innowacje związane z funkcjonowaniem służby zdrowia, edukacją, kulturą. Tu również ważny jest beneficjent, czego przykładem jest zaistniały już rozwój sportu osób niepełnosprawnych.

W literaturze przedmiotu znajdujemy także inne przykłady klasyfikacji innowacji społecznych. Np. w ostatnio opublikowanej pracy dotyczącej innowacji społecznych Finlandii (red. I. Taipale, 2013) przedstawiono klasyfikację wg 8 grup:

1. Administracja państwowa;
2. Polityka społeczna;
3. Służba zdrowia;
4. Kultura;
5. Sprawy regionalne;
6. Społeczeństwo obywatelskie;
7. Nowoczesne technologie;
8. Rozrywki i życie codzienne;

Wg autorów wymienionej publikacji innowacje społeczne stanowią podwaliny państwa opiekuńczego, oraz przez dostępność dla obywateli, tworzą praktyczne rozwiązania promujące ich aktywność. Poprawiają sytuację życiową, stan zdrowia, wykształcenia i ogólnego dobrobytu. Publikacja nie zawiera żadnych rozważań teoretycznych, co do istoty i przebiegu procesów innowacyjnych innowacji społecznych.

Można tu również zaprezentować klasyfikację podaną przez W. Pełkę, (2014). Odnosi się ona bardziej do firmy niż do społeczeństwa w skali makro. Kryteria podziału innowacji społecznych to:

- organizacja – innowacje społeczne powinny wpływać na poprawę organizacji poprzez wzrost wydajności pracy, pomagać przezwyciężać braki wykwalifikowanych pracowników, przyczyniać się do wdrożenia innowacji technologicznych, a przy wykorzystaniu wiedzy pracowników zwiększać atrakcyjność organizacji na rynku pracy;
- pracownicy – dzięki innowacjom społecznym, pracownicy powinni osiągnąć poprawę satysfakcji z pracy, zachowywać równowagę między pracą zawodową i życiem osobistym. Innowacje społeczne powinny promować możliwości rozwoju osobistego pracowników i przyczyniać się do trwałości zatrudnienia.

6. UWAGI KOŃCOWE

Wstępem do podsumowania niech będzie wskazanie pewnych trudnych problemów naszej rzeczywistości. Żyjemy w dobie postępującej globalizacji oraz zmian spowodowanych rewolucją naukową i techniczną. Szybkość powstawania tych zjawisk powoduje, iż są one nie przez wszystkich asymilowane. Wynikiem tych tendencji są problemy społeczne, między innymi – wzrost bezrobocia, zmiana charakteru rynku pracy. Poza tym powstają nowe modele biznesowe, czemu towarzyszą przemiany struktur organizacyjnych, co również rodzi potrzebę zmian społecznych. Cechą charakterystyczną naszych czasów jest wobec tego, wzrost „innowacyjności” we wszystkich dziedzinach, również w społeczeństwie. Ponad to problemy społeczne powstają w związku z rosnącym procesem braku zaufania między ludźmi, rozluźnienia relacji międzyludzkich, braku tolerancji. Zjawiska te generują potrzebę obmyślenia i wdrażania innowacji społecznych, które uczestniczą w ich rozwiązywaniu.

Wśród licznych wypowiedzi na temat warunków społeczno-gospodarczych naszych czasów, można też wyróżnić koncepcję tzw. Inkluzyjności społecznej. Inkluzja

społeczna jest przeciwieństwem wykluczenia społeczne-
go. Jest to postępowanie zmierzające do włączania jed-
nostek i grup społecznych do działania w ramach cało-
ści społeczeństwa. „Inkluzywny” to „przeznaczony dla
wszystkich”. Uważa się, że inkluzywny system społeczny
uwalnia i wymusza kreatywność i przedsiębiorczość po-
przez wzmacnianie więzi społecznych uwarunkowanych
przez zaufanie, poczucie bezpieczeństwa, wspólnotę
interesów. Celem innowacji społecznych powinno być
tworzenie równych szans każdej grupie społecznej. War-
to tu powiedzieć, iż innowacje społeczne są tworzone nie
tylko w tzw. krajach rozwiniętych. W krajach na niższym
poziomie rozwoju cywilizacyjnego, także podejmowa-
ne są przedsięwzięcia, które można uznać za innowa-
cje społeczne. Głośnym przykładem jest wprowadzenie
w Bangladeszu mikrokredytów dla osób ubogich, co zo-
stało później uznane za najważniejszą przyczynę wyrwa-
nia się z biedy, zwłaszcza kobiet. Innym przykładem jest
wdrożenie planu Puebla w Meksyku, skierowanego do
robotników, którego celem jest rozwijanie wprowadza-
nia innowacji w zakresie produkcji kukurydzy. W Kenii
w ramach programu Green Belt Movement wdrożony
został zamiar tworzenia potencjału lokalnego w zakresie
umiejętności i organizacji działań samopomocowych, na
bazie sadzenia drzew i edukacji obywatelskiej (Wyrwa
2014, s.50).

Dla zademonstrowania atmosfery, w jakiej powstają
w naszym kraju innowacje społeczne, cytuję: „Polska
jest jedynym krajem w Europie, który w tak szerokim
zakresie podchodzi do wdrażania projektów innowa-
cyjnych. W Programie Kapitał Ludzki było ich ponad

300. Większość z nich to gotowe do zastosowania narzę-
dzia, metody, które pozytywnie przeszły etap testowania
i uzyskały rekomendacje ekspertów z danej dziedziny do
praktycznego wykorzystania na szeroką skalę” – podkre-
ślał wiceminister infrastruktury i rozwoju na konferencji
naukowej – „Wdrażanie innowacji społecznych w Pol-
sce” (<http://www.kozminski.edu.pl/wdrazanieinnowacji/>, 2015).

Podsumowując zawarte w artykule i niezmiernie istotne
zagadnienia metodologiczne, jeszcze raz zwracam uwa-
gę na zaproponowane rozróżnienie rodzajów innowa-
cji, które moim zdaniem dokładnie odzwierciedla stan
faktyczny w obszarze innowacji i innowacyjności. Roz-
różnienie to umożliwi moim zdaniem też dokładniejszą
analizę, a w jej wyniku synchronizację różnych procesów
innowacyjnych. Procesy innowacji społecznych muszą
być w zgodzie z procesami organizacyjnymi, technicz-
nymi, technologicznymi i odwrotnie. Dotychczas zaś,
koncentrowano się głównie na zmianach technicznych,
konsekwencją których, był zysk i poprawa konkurencyj-
ności firm. Tymczasem brak synchronizacji wymienio-
nych procesów innowacyjnych, może być barierą inno-
wacyjności w ogóle.

Na koniec, warto powiedzieć, że oprócz wielu różnorod-
nych warunków, efektywność procesu innowacji spo-
łecznych zależy między innymi, od rodzaju i poziomu
świadomości społecznej w zakresie innowacyjności. Jawi
się tu narastająca potrzeba badań empirycznych dotyczą-
cych zapotrzebowania na innowacje społeczne, co wiąże
się z przygotowaniem odpowiednich kadr badawczych
z dobrą znajomością omawianej problematyki.

LITERATURA

1. Białoń L., (red) (2010), *Zarządzanie działalnością innowacyjną*, Placet, Warszawa,
2. Białoń L., Werner E., (2013), *Badanie skutków innowacji. Skutki innowacji zarządczych w opinii studentów WSM w Warszawie*, [w:] Zarządzenie Teoria i Praktyka NR 1(7),
3. Białoń L., (red. Nauk.), (2008), *Aktywność innowacyjna organizacji*, Oficyna Wydawnicza WSM w Warszawie,
4. Białoń L., Werner E., (2013), *Świadomość innowacyjności – wyniki badań studentów I roku zarządzania WSM w Warszawie*, Zarządzenie. Teoria i Praktyka, Nr 2(6),
5. Białoń L., Kamińska A., (2015), *Uwarunkowania przekształceń małych i średnich przedsiębiorstw w firmy innowacyjne. Zarys problematyki*, Wyd. WSM, Warszawa,
6. Giddens A., (2008), *Konsekwencje nowoczesności*, Wyd. UJ., Kraków,
7. Giza-Poleszczuk A., Włoch R., (2013), *Innowacje a społeczeństwo*, [w:] (red.) Zadura-Lichota P, Świt innowacyjnego społeczeństwa. Trendy na najbliższe lata, PARP,
8. Ilczenko B., (1979), *Podstawy typologiczne ogólnej teorii innowacji*, Zagadnienia Naukoznawstwa, nr 4, Warszawa,
9. Jędrzych E., (2013), *Inwestowanie w innowacje społeczne w organizacjach gospodarczych*, PWN, Warszawa,
10. Marciniak S., (2000), *Innowacje i rozwój gospodarczy*, Wyd. KNSAYW, Warszawa,
11. Marciniak B., (2009), *Innowacje z ludzką twarzą*, Innowacyjny start, nr 2, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,
12. Leszczyńska D., (2011), *Absorpcja innowacji ekologicznych w przedsiębiorstwie*, UMCS, Lublin,
13. Olejniczuk-Merta, (2013), *Innowacje społeczne*, Konsumpcja i Rozwój, Nr 1,
14. Oslo Manual (2005), *Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data*, 3rd Edition, OECD/Eurostat, Paris,
15. Pełka W., (2014), *Innowacje społeczne w polityce unii europejskiej*, Polityka społeczna nr 1,
16. Poznańska, Kraj M., (2015), *Badania i rozwój w korporacjach transnarodowych. Organizacja, umiędzynarodowienie*, PWN, Warszawa,

17. Przychodzeń J., (2015), *Ekoinnowacje w przedsiębiorstwie, Zarządzanie, pomiar i wpływ na wyniki finansowe*, CEDEW.PL,
18. Raport otwarcia projektu (2006): *W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej* (pr. zbior.), Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa,
19. Skowrońska A., <http://innpoland.pl/124687,jakie-innowacje-spoeczne-sa-w-polsce-najbardziej-potrzebne> 2015,
20. Sztompka S., (2005), *Socjologia zmian społecznych*, Znak, Kraków,
21. Taipale I., (2013), *100 Fińskich innowacji*, Wyd. Szara Godzina,
22. Werner E., (2011), *Marketing społecznie zaangażowany*, [w:] *Marketing. Podstawowe problemy* (red. nauk. L. Białoń), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Warszawie,
23. Wyrwa J. (red.) (2014), *Innowacje społeczne w teorii i praktyce*, Wyd. UMCS, Lublin,

STRONY INTERNETOWE:

1. <https://pl.scribd.com/doc/26193655/Zmiana-spo%C5%82eczna-Sztompka-Giddens-referat>,
2. <https://www.mr.gov.pl/strony/aktualnosci/innowacje-spoeczne-w-polsce/>,
3. <http://www.kozminski.edu.pl/wdrazenieinnowacji/>,
4. (<http://www.rownieszanse.ph.pl/Folder.2006-09-08.4830/Folder.2006-09-11.0931>, 2006),
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Rejestr_Uslug_Medycznych, 2014).